

T

EEN PTA VOOR LO

In de vorige artikelen is ingegaan op het waarom van de veranderingen en de inhoud van de tweede fase. In dit artikel laten we vier varianten van een PTA voor LO zien. Deze PTA-varianten verschillen in de eisen waar de leerling per programmaonderdeel aan moet voldoen, waarop hij wordt beoordeeld. Eerst geven we enkele algemene richtlijnen om te komen tot een eindoordeel voor lichamelijke opvoeding. *Door Berend Brouwer*

Binnen ons vak worstelen we al lang met de manier waarop we leerlingen willen of moeten beoordelen en het geven van een cijfer. Bij voorkeur willen we in het cijfer meerdere aspecten tot uitdrukking brengen, waarbij het ons vooral gaat om de manier waarop de leerling werkt en de lessen beleeft. Omdat we het lastig vinden om juist daar duidelijke maatstaven voor te vinden is het cijfer dat op het rapport staat vaak de afspiegeling van de 'totale indruk' die de docent heeft van het functioneren van de leerling. In de tweede fase hoeft echter geen cijfer te worden gegeven, en dat biedt kansen om op een andere manier om te gaan met beoordelen. Dit artikel hoopt daarbij een 'steun in de rug' te zijn.

Eindoordeel 'voldoende' of 'goed' moet voor alle leerlingen mogelijk zijn

Voor lichamelijke opvoeding behoeft geen eindcijfer te worden toegekend. Volgens het Examenbesluit moet het vak lichamelijke opvoeding, rekening houdend met de mogelijkheden van de kandidaat, worden beoordeeld met een 'voldoende' of 'goed'. Deze beoordeling biedt geen compensatie voor met een onvoldoende cijfer afgesloten vakken uit het gemeenschappelijk of profieldeel.

Een 'onvoldoende' kan niet gegeven worden. Zolang er geen voldoende of goed is gegeven is lichamelijke opvoeding nog niet afgesloten en kan de leerling formeel nog geen diploma krijgen. Dit zal alleen in uitzonderlijke gevallen voorkomen als een leerling weigert om aan de eisen voor het PTA te voldoen.

De school stelt aan de hand van het dossier lichamelijke opvoeding en de reflectie daarop vast of het vak met een 'voldoende'

of 'goed' kan worden afgesloten. Dit heeft de nodige gevolgen voor de wijze van toetsen en de wijze waarop uiteindelijk het eindoordeel 'voldoende' of 'goed' bereikt wordt.

Een helder PTA

De school hoort de leerling in staat te stellen om lichamelijke opvoeding af te sluiten op een wijze die past bij zijn mogelijkheden. Dat wil zeggen dat een leerling in elk geval niet een

IN DE TWEEDE FASE HOEFT ECHTER GEEN CIJFER TE WORDEN GEGEVEN

voldoende kan worden onthouden alleen omdat hij geen goede beweging is. Dan zouden sommige leerlingen immers nooit een voldoende voor LO kunnen halen. In de praktijk moet elke leerling die zijn best doet een voldoende kunnen halen.

Als de leerling in zijn examendossier alle bewijzen heeft zitten dat hij naar vermogen heeft deelgenomen aan alle vereiste onderdelen van het programma LO, dan kan het eindoordeel 'voldoende' luiden. Kan hij aantonen dat hij met veel kwaliteit heeft deelgenomen, dan kan het eindoordeel 'goed' zijn.

Scholen moeten daarom de verwachtingen die ze aan leerlingen stellen van te voren duidelijk maken. In het PTA wordt verwoord wat die (formele) eisen zijn. Het PTA is dan meteen ook een middel om de leerlingen actiever bij het leerproces te betrekken, omdat zij beter weten wat er van hen verwacht wordt.

Voorbeeld van een programma havo 4/5

Een PTA wordt samengesteld vanuit een programma. In dit artikel presenteren wij één voorbeeld van een programma voor havo 4/5. In dit voorbeeld kan de leerling in één oogopslag zien hoe het programma LO er uitziet en welke keuzemogelijkheden daar in zitten. Op grond van dit programma werken we later de PTA-varianten uit.

Leerjaar	Periode	Activiteiten	contacttijd ¹	zelfstudietijd ²
4-havo		2 Zelf beter leren volleyballen	10	1
	B	3 Turnen	6	
		4 Atletiek (zaal)		
		5 Zelf beter leren basketballen	8	1
	C	6 Bewegen op muziek(1)	6	
		7 Zelfverdediging		
	D	8 SOK 1	14	5
		9 Duursport	6	
	E	10 Zelf beter leren softballen	8	1
		11 Bewegen op muziek (2)	6	
		12 Atletiek (veld)		
		13 Assisteren sportdag	4	
	A	14 Spel (veld)	12	
5-havo	B	15 Regelende rollen	16	3
	C	16 SOK 2	12	6
			120 ³	17 ⁴

Programma havo 4/5

1 contacttijd in lesuren van 50 minuten

2 zelfstudietijd in klokuren

3 totaal contacttijd: 120 lesuren = 100 klokuren

4 totaal zelfstudietijd: 17 klokuren

(totale studielast = 117 klokuren)

VIER PTA-VARIANTEN

Hieronder geven wij steeds op grond van het bovengenoemde programma vier voorbeelden van PTA-varianten voor havo 4/5:

1 PTA met participatie

2 PTA met toetsing van vaardigheden

3 PTA als examendossier

4 PTA als portfolio.

De overeenkomst van deze varianten is dat de participatie 'meetelt' bij alle varianten. In de voorbeelden is gekozen om alle onderdelen te laten meetellen. Het verschil is dat bij variant 2 ook de bewegings- en/of regelvaardigheden meetellen. Bij variant 3 telt daarnaast ook het dossier mee en bij variant 4 zowel het dossier als de reflectie van de leerling in het portfolio. Bij het lezen van de PTA-schema's op de volgende pagina's moet u bedenken dat de verschillen steeds in de rechter kolommen zitten: wat telt mee voor het eindoordeel?

PTA met participatie

In de eerste variant 'PTA met participatie' wordt alleen per onderdeel beoordeeld of de leerling voldoende heeft geparticipeerd. Criteria zijn hierbij: inzet, werkhouding, omgang met klasgenoten en docent, houden aan afspraken. Aan de hand van deze criteria bepaalt de docent of het (eind)oordeel voldoende of goed is. Indien de participatie voor een bepaald onderdeel onvoldoende is dan wordt de activiteit herkanst.

Veelal vindt de herkansing van onvoldoende participatie van activiteiten uit havo-4 plaats in havo-5.

PTA als toetsing van vaardigheden

In deze variant wordt het (eind)oordeel voldoende of goed bepaald door de participatie, bewegings- en/of regelvaardigheden van de leerlingen. Volgens het inrichtingsbesluit kan een leerling niet met een onvoldoende worden beoordeeld als zijn participatie voldoende is. De bewegings- en/of regelvaardigheden gelden hierbij als criteria of een leerling voldoende of goed krijgt als (eind)oordeel.

PTA als dossier

In de derde PTA-variant staan naast de participatie ook de instrumenten die de leerling in zijn dossier verzamelt. Het dossier geldt hier als bewijsvoering van afgesloten onderdelen. Ze zeggen iets over de wijze waarop de leerling de lessen en de opdrachten heeft verwerkt. Voorbeelden van instrumenten zijn trainingsvoorbereiding, mijn duursportprofiel, mijn favoriete sporten. De docent bepaalt het (eind)oordeel aan de hand van de participatie en de kwaliteit van het dossier.

PTA als portfolio

In het 'PTA als portfolio' staat het sportkeuzeproces van de leerling centraal, wat de lessen en opdrachten bij de leerling zelf teweeg hebben gebracht. Naast de participatie en het dossier worden de onderdelen en de periodes door de leerlingen zelf geëvalueerd. Bij deze zelfevaluatie gaat het steeds om de vraag hoe de leerlingen de lessenseries hebben ervaren qua sportkeuze en welke beoordeling zij zichzelf geven. Vervolgens bepaalt de docent aan de hand van de participatie, het dossier en de kwaliteit van de zelfevaluaties het (eind)oordeel.

**MOGELIJKHEDEN VOOR
TOETSING EN WEGING (PTA)**

*De inhoud van dit artikel is gebaseerd op het *Portfoliovoorbeeld LO1 voor havo/vwo en vmbo, uitgegeven bij SLO Enschede, 2004.* (interne publicatie VO/2167.002/D/03-644). Daarin vindt u een uitgewerkt PTA als portfolio. Compleet met opdrachten, formulieren, enzovoort. U kunt het portfoliovoorbeeld ook downloaden (<http://www.slo.nl/themas/00124/00011/00003/>).

Leerjaar	periode	Activiteiten	contacttijd	zelfstudietijd	aanwezigheid ⁵	participatie ⁶	herkansing	
4-havo	A	1 Spel (veld)	12					
	B	2 Zelf beter leren volleyballen	10	1				
		3 Turnen	6					
		4 Atletiek						
		5 Zelf beter leren basketballen	8	1				
	C	6 Bewegen op muziek (1)						
		7 Zelfverdediging						
		Beoordeling periode 1						
		SOK 1	14	5				
		9 Duursport	6					
		10 Zelf beter leren softballen	8	1				
		11 Bewegen op muziek (2)						
	5-havo	A	12 Atletiek (veld)					
			13 Assisteren sportdag	4				
Beoordeling periode 2								
B		14 Spel (veld)	12					
	15 Regelende rollen	16	3					
	16 SOK 2	12	6					
C	Beoordeling periode 3		1					
Afsluiting LO			120	17				
docent:			datum:		V/G/NNB ⁷			

1 PTA met participatie

5 aanwezigheid = aantal gemiste lessen zonder melding

6 alleen onvoldoende participaties worden gerapporteerd: bij onvoldoende participatie van één of meer activiteiten volgt geen periode-evaluatie.

7 eendoordeel is voldoende (V), goed (G) of niet naar behoren (NNB, herkansing of aanvulling nodig)

Leerjaar	periode	Activiteiten	contacttijd	zelfstudietijd	aanwezigheid ⁵	participatie ⁶	herkansing participatie	beoordeling vaardigheden
4-havo	A	1 Spel (veld)	12					
	B	2 Zelf beter leren volleyballen	10	1				
		3 Turnen	6					
		4 Atletiek (zaal)						
		5 Zelf beter leren basketballen	8	1				
	C	6 Bewegen op muziek (1)	6					
		7 Zelfverdediging						
		Beoordeling periode 1						
	D	8 SOK 1	14	5				
		9 Duursport	6					
	E	10 Zelf beter leren softballen	8	1				
		11 Bewegen op muziek (2)	6					
		12 Atletiek (veld)						
		13 Assisteren sportdag	4					
5-havo	A	Beoordeling periode 2						
		14 Spel (veld)	12					
	B	15 Regelende rollen	16	3				
	C	16 SOK 2	12	6				
	Eindbeoordeling 3		1					
Afsluiting LO			120	17				
docent:			datum:		V/G/NNB			

2 PTA als beoordeling van vaardigheden

8 Bij voldoende aanwezigheid en participatie is het eendoordeel altijd voldoende. Leerlingen krijgen wel een beoordeling voor hun bewegings- en regelvaardigheden. Als zij daar goede beoordelingen voor krijgen kunnen ze het eendoordeel 'goed' verdienen.

Leerjaar	periode	Activiteiten	contacttijd	zelfstudietijd	aanwezigheid	participatie	herkansing	dossier
4-havo	A	1 Spel (veld)	12					
	B	2 Zelf beter leren volleyballen	10	1				2.1
		3 Turnen	6					3.1
		4 Atletiek (zaal)						4.1
		5 Zelf beter leren basketballen	8	1				5.1
	C	6 Bewegen op muziek (1)	6					6.1
		7 Zelfverdediging						7.1
		Beoordeling periode 1						
		8 SOK 1	14	5				8.1
	D	9 Duursport	6					9.1
		10 Zelf beter leren softballen	8	1				10.1
		11 Bewegen op muziek (2)	6					11.1
		12 Atletiek (veld)						12.1
	E	13 Assisteren sportdag	4					
		Beoordeling periode 2						
5-havo		A	14 Spel (veld)	12				
		B	15 Regelende rollen	16	3			15.1
	C	16 SOK 2	12	6			16.1	
		Beoordeling periode 3						
Afsluiting LO			120	17				
docent:			datum:		V/G/NNB			

3 PTA als dossier

9 Een volledig examendossier is een aanvullende voorwaarde voor een voldoende eindoordeel. Het examendossier is in veel gevallen een bewijs van participatie. De kwaliteit van de stukken in het dossier bepaalt mede of het eindoordeel 'goed' zal zijn.

Leerjaar	periode	Activiteiten	contacttijd	zelfstudietijd	aanwezigheid	participatie	herkansing participatie	dossier	zelfevaluatie "
	A	1 Spel (veld)	12						1.2
	B	2 Zelf beter leren volleyballen	10	1				2.1	2.2
		3 Turnen	6					3.1	3.2
		4 Atletiek (zaal)						4.1	4.2
		5 Zelf beter leren basketballen	8	1				5.1	5.2
	C	6 Bewegen op muziek (1)	6					6.1	6.2
		7 Zelfverdediging						7.1	7.2
		Zelfevaluatie periode 1			11 ¹				Ev.1
		8 SOK 1	14	5				8.1	8.2
	D	9 Duursport	6					9.1	9.2
		10 Zelf beter leren softballen	8	1				10.1	10.2
		11 Bewegen op muziek (2)	6					11.1	11.2
		12 Atletiek (veld)						12.1	12.2
	E	13 Assisteren sportdag	4						13.2
		Zelfevaluatie periode 2			1				Ev.2
5-havo		A	14 Spel (veld)	12					14.2
		B	15 Regelende rollen	16	3			15.1	15.2
	C	16 SOK 2	12	6			16.1	16.2	
		Eindevaluatie 3		1				Ev.3	
Afsluiting LO			120	20				V/G/NNB	
docent:			datum:		paraaf:				

4 PTA als portfolio

10 Behalve de dossierstukken wordt nu van de leerling ook een zelfevaluatie op de gevolgde lessen gevraagd als aanvullende eis voor het behalen van een voldoende (of goed) eindoordeel. Het gaat niet om wat de leerling vindt, maar omdat hij serieus en goed heeft gereflecteerd.

11 In elke periode wordt er van de leerling een periode-evaluatie gevraagd. Vandaar een extra uur studielast in elke periode.

Correspondentie: b.brouwer@slo.nl